

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

הצעות לפעילויות עם הספרים של נעמי שמואל

הקדמה

הספרים שלי מיועדים להורים וילדים מכל העדות ומכל המגזרים. ניתן להשתמש בהם כמנוף להגברת הבנה ותקשורת בין הורים לילדים באופן כללי, כחוויה משותפת, ומעבר לכך באופן ספציפי בנושא של זהות, בהוואי המשפחתי המועברת מדור לדור, והקשיים הנלווים למשפחה במעבר הבין תרבותי.

אבא חום

סוגיות שעולות מתוך הספר:

- התמודדות עם שוני כמו צבע עור: תגובות הילדים וההתמודדות של דניאל: היכולת להסביר, לדבר, במקום להרביץ
- תורשה ומראה: מי דומה למי ולמה, ומה זה משנה?
- זהות ושייכות
- מקום אחר, דרך חיים אחרת, השקפת עולם שונה
- הכמיהה לארץ ישראל, הקושי להגיע, המחירים שמשלמים בדרך
- קשרי משפחה ומשמעותם, קשר האבות לבנים

הצעות לפעילויות להורים וילדים יחד:

- להזמין הורה שעשה את המסע לספר
- משימה לילדים לראיין את ההורים על הכפר\עיר שלהם – שכל אחד יספר משהו על המקום שממנו באו ההורים (גם הצברים – מאוד חשוב לא לתת להם תחושה שהם פחות חשובים! כל אחד יש לו סיפור!)
- מה משמעות המילה "בית" במשפט שסבתא של דניאל אמרה לאביו: "הבית האמתי הוא בישראל"? בית = שורשים, שייכות, הגנה, קשר, משפחה, חום... כל הורה וילד בונים\מציירים בית משלהם.
- הורים מספרים סיפורים ששמעו על ישראל בחו"ל
- הורים וילדים מכינים יחד עץ משפחתי

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

הצעות לפעילויות לילדים לבד:

- דיון ופעילות סביב הנושא: שונה אבל שווה: מי שונה ולמה: בנים בנות, חומים לבנים, יש הרבה קבוצות, קטגוריות: מי נעלב ממה ולמה? איזה שמות גנאי אתם שמעתם? למה זה מעליב? כיצד ניתן להתייחס לשוני שרואים בלי להעליב?
- ילדים מתחלקים לזוגות ומציירים את השוני והדמיון שביניהם
- איפה זה אתיופיה? איפה זה סודן? איפה הלכו ברגל ואיך? אפשר להסתכל ביחד במפה. מה אנחנו יודעים מהספר על אתיופיה? מאיזה עוד ארצות היה קשה להגיע לישראל? למה יש אנשים שנאסרו בגלל שניסו להגיע לישראל?

מה שמי ומי אני

סוגיות שעולות מתוך הספר:

- הקשר בין השם שניתן על ידי המשפחה במקור והזהות של האדם במשך חייו.
- איך חוויות משנות אותנו במשך הזמן וההשלכות על השמות שאנחנו משתמשים בהם.
- ההתמודדות עם הזהות הכפולה של המהגר
- הקשר בין איך הסביבה רואה אותי ואיך אני רואה את עצמי, המשתקפת במשמעות הניתנת לשם.

הצעות לפעילויות להורים וילדים יחד:

- כל הורה וילד עובדים כזוג: ההורה מסביר את מקור שם הילד, איך בחר אותו ומה המשמעות שלו, וביחד הם יוצרים סיכה של השם או כרטיס ביקור, שלט לחדר.
- יש תמונות או חפצים בחדר שעוברים שינוי בולט וגם השם משתנה, לדוגמא זחל-גולם-פרפר, רשן-צפרדע, מבנה-דירה-בית, בן-תלמיד-אבא, ארץ-מדינה-מולדת, וכ' מקיימים שיחה משותפת על תהליך השינוי ומתן השם, ואז כל הורה עובד עם הילד שלו על מעבר משמעותי בחייו שכלל שינוי שם דרך ביטוי אומנותי: למשל להכין שלט לדירה עם שם המשפחה.
- תערוכה של חפצים: איך שם מגדיר חפץ, איך השם שלי מגדיר את עצמי, האם במדויק, האם הייתי מחליף אותו, איזה עוד שמות קוראים לי – שמות חיבה, שמות גנאי. מציירים או מדביקים תמונות של חפצים ואנשים ונותנים להם שמות חדשים.

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

הצעות לפעילויות לילדים לבד:

- לתת לילדים משימות לברר בבית מאיפה בא השם ולהכין שלטים או סיכות עם השמות.
- בובה (חומה?) מועברת בין הילדים במעגל ועליהם לתת לה שם ולהסביר למה בחרו בשם הזה.
- פעילות עם ילדים במעגל: איך אני מגדיר את עצמי – איזה שמות אני אוהבת ואיזה שמות מעליבים אותי ולמה.

אבא תספר לי עוד

סוגיות שעולות מתוך הספר:

- עידוד התקשורת בין הורים לילדים: שהורים יספרו על חוויות הילדות שלהם, על התרבות שלהם
- למצוא נקודות חיבור בין הדורות: מה משותף לנו כהורים וילדים ומה שונה
- לקחת אחריות, אומץ ותעוזה

הצעות לפעילויות להורים וילדים יחד:

- כל הורה וילד בונים משהו ביחד (חמר או ציור או הדבקה) המבוסס על סיפור ילדות של ההורה
- כיצד נראה המקום בו גדלו ההורים? האם היה כפרי או עירוני? בית דירות או בית קרקע? בית צפוף עם הרבה אחים או מעט? משפחה מורחבת? ההורים מביאים תמונות או יוצרים עם הילדים את סביבת ילדותם ומדברים עליו. תפיסת זמן ומרחב.

הצעות לפעילויות לילדים לבד:

- הילדים צריכים להביא משהו מהבית השייך לילדות של ההורים ולספר עליו סיפור
- הילדים שומעים מההורים על הילדות שלהם ומציירים ציור של המקום בו גדלו ההורים לפי התיאור שלהם.
- פעילות משותפת: בספר הילד שומר על הצאן של המשפחה: ספרו על מקרה שנתנו לכם אחריות – כיצד התמודדתם?

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

עץ החיים

סוגיות שעולות מתוך הספר:

- הקושי שבמעבר (עלייה) מבחינת ההורים
- השוני בין שם לכאן והקושי להסתגל
- הקשר הבין דורי: סיפורי האבות שמובילים למעבר, שמשפיע על הצאצאים
- ציפיות שונות שיש להורים וילדים
- יכולת ההשלמה עם מציאות לא מושלמת

הצעות לפעילויות להורים וילדים יחד:

- בניית עץ משפחתי מחמר או ציור העץ עם הדבקת תמונות
- הורים וילדים מתחלקים לשלוש קבוצות: קבוצת הגזע, קבוצת השורשים וקבוצת הפרחים. כל קבוצה בונה את החלק שלה או מציירת אותו יחד ומגדירים: מה התפקיד של החלק הזה, למה העץ לא יכול להתקיים בלעדיו, למה החלקים האחרים של העץ צריכים להבין ולהתחשב בו.

הצעות לפעילויות לילדים לבד:

- כל ילד בונה עץ משפחתי בבית ומביא לגן
- שיחה במעגל: דוגמאות מהחיים של הקושי של העץ לקבל את הפרחים שלו ומה הוא יכול לעשות

הירח הוא דבו

סוגיות שעולות מתוך הספר:

- ביטויים מוחשיים להשקפה תרבותית, דוגמת הירח – במערב "גבינה", באתיופיה "דבו" – מכאן להשקפות עולם על מקומנו ביקום, תפקיד האוכל במשפחה, יחסים בין אחים. איך אנחנו נותנים משמעות לעולם הסובב אותנו באמצעות התרבות, איך השקפות עולם מלוות אותנו ומעצבות התנהגות.
- קשר אחים – משמעות קשר אחים – לריב, להתפייס, ולריב שוב – להתגעגע, לשתף אחד את השני, לתמוך אחד בשני.
- כמיהה לארץ – שורשים, מורשת, שייכות, סיפור המסע.
- נוכחותו של אלוהים – אמונה, תקווה, אופטימיות.

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

הצעות לפעילויות להורים וילדים יחד:

- ההורים מתבקשים להביא חפץ שמסמל עבורם ערך חשוב בתרבות שלהם. במפגש הם מסבירים על החפץ ולמה בחרו אותו.
- מה משמעות הדבר בתרבות (בספר) - דבר - הלחם שאוכלים במפגש משפחתי משותף, מקדשים עליו בשבת ובחג, מסמל את הביחד, את האמונה, את הקשר לדת ולתרבות: להכין דבר, לצייר דבר.
- מיפוי המשפחה: (משפחת המוצא או משפחה נוכחית) ציור עם כל הדמויות והקשר ביניהם.
- המבוגרים יספרו את סיפור המסע שלהם לילדים, פעילות יצירתית סביב סיפורי המסע

הצעות לפעילויות לילדים לבד:

- איזה סמלים נוספים יש לתרבות (לבוש, מאכלים, מנהגים) – למנות אותם, לצייר אותם, לדבר עליהם
- משחק מריבות ופיוסים: מה מרגיז באחים ומה אנחנו אוהבים – בשיחה או בציור
- מקטן עד גדול: מה היה קורה אם נשנה את הסדר? במשחק\שיחה\ציור
- הילדים יציירו את סיפור המסע של ההורים
- למה יצאו למסע ואיך יצאו – איסוף מידע מהבית וסיפור\ציור
- מה אתה היית מבקש בלילה אפל? שיחה\ציור על תקוות וחלומות

מעיינות טגאו

סוגיות שעולות מתוך הספר:

- פחדים – פחדים של ילדים הם אוניברסאליים, כלולים בשלבי הגדילה והבנת העולם, פחד מהחושך ופחד ממפלצות, חלומות מפחידים....ההתמודדות איתם שונה מבית לבית ומתרבות לתרבות.
- אחריות הורית – הדאגה לילד, הניסיון לחפש פתרון למצוקתו, הפנייה למקורות סמכות גבוהים יותר: הקייס, הדת.
- תפקיד הקייס – דמות משמעותית מאוד בקהילה, שמסמלת את האחריות הקולקטיבית, הדת, התמיכה הקהילתית – תפקיד שגלוקח ממנו הסמכות בארץ. הניסיון בספר להחזיר כבוד ומשמעות לקייס, ובכך לכל העדה.

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

- גשר בין הדורות – דרך סיפורים אנו מגשרים בין הדורות, בין העבר להווה לעתיד, בין אתיופיה לכאן, בין עולם הילד לעולם המבוגר וזיכרונותיו.

הפעלות הורים\מורים\ילדים

- יוצרים את הפחדים שלנו: ציורים, פסלים, וסיפורים על הפחד.
- סיפורים על עזרה של הורה לילד.
- חקר תפקיד הקייס בתרבות: שאלות להורים ויצירות בנושא – איך היה בית כנסת באתיופיה, איך חגגו את החגים, איזה קשר היה להם עם הקייס המקומי וכד'.
- סיפורים ויצירות על שם וכאן – הורים מספרים, ילדים יוצרים.

איך עושים שלום

סוגיות שעולות מתוך הספר

- השקפות עולם שונות, הלגיטימיות של פרושים שונים למהות החיים והדרך לחיות אותם
- התגובה שלנו לשונה מאתנו, הקושי לקבל שונות
- שונות פיזית (כמו צבע) ושונות בערכים, מנהגים ועוד – יצירת מרחב משותף עם מקום לכולם
- אמפתיה והזדהות – כלים אנושיים לחיבור בין אנשים
- המרחב היצירתי כמרחב משותף לשיח עם השונות
- עלבון, דחייה ואימות אל מול הבנה, קבלה וחברות

הצעות לפעילויות

- יצירה משותפת סביב ערבוב צבעים
- הכנת התפאורה להצגה של הילדים בספר
- יצירת תרחישים שונים למפגש בין הכחולים והאדומים

שאלות לילדים:

- מי הייתם רוצים לפגוש בסיפור?
- מה אתם הייתם עושים אם הייתם נפגשים עם האנשים האדומים או הכחולים?
- למה דווקא הילדים מצליחים לעשות שלום? איך הם עושים את זה בספר?

ד"ר נעמי שמואל סופרת ואנתרופולוגית כלים וכישורים למפגשים בין תרבותיים

למה אתם חושבים שהמבוגרים מבקשים להילחם זה בזה בספר?
מה נעשה עכשיו בגן אם פתאום ייכנס איש ירוק? איך נקבל אותו?

דסטה ואני

סוגיות שעולות מתוך הספר

- הסיפור של מבצע שלמה
- שונות וחברות
- ציונות ועלייה

הצעות לפעילויות

- חקר הסיפור של מבצע שלמה
- מציירים או מפסלים סיפורי המשך על דסטה ואני
- משחק תפקידים בזוגות: דסטה ויונתן

שאלות לילדים:

למה המשפחה של דסטה עלתה לארץ? מי עוד עלה לארץ? אתם מכירים אנשים שעלו לארץ?
למה דסטה ויונתן מתקשים לתקשר כשהם נפגשים? איך הם פותרים את זה? האם גם לכם יש חברים
שמדברים שפות אחרות? מה צריך בשביל להיות חברים? האם צריך להיות דומים?